

náš vidiek

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

2/2019

štvrtročník
ročník XVI.

strany 9–11

OBNOVENÁ LEVICKÁ KALVÁRIA

**Príbeh jej obnovy v rozhovore
s Ing. arch. Jozefom Frtúsom**

**Bojnice
ako ich asi
nepoznáte**

strany 4–6

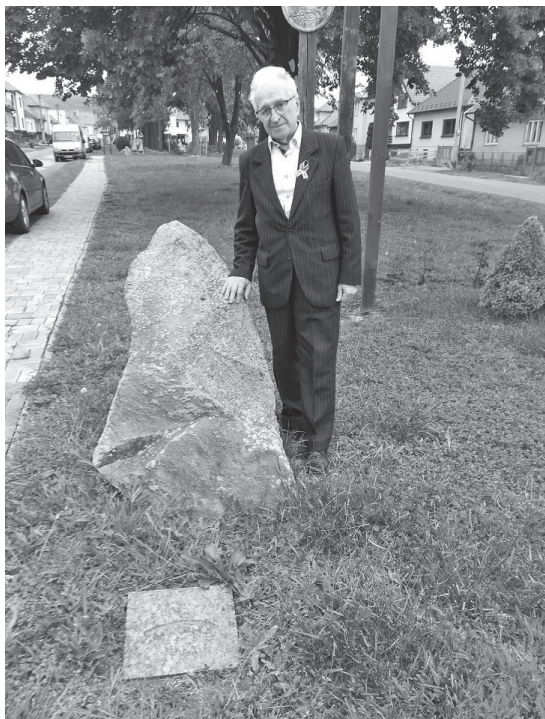
**Görgeyho tunel
v Kremnických
vrchoch**

strany 7–8

Obsah

- 4 Bojnice ako ich (asi) nepoznáte
- 7 Görgeyho tunel v Kremnických vrchoch
- 9 Obnovená kalvária v Leviciach
- 12 Prírodné zaujímavosti na ceste Magna Via
- 19 Ako bojovať proti horúčavám
- 20 Hviezdami zoslané

náš vidiek

Ročník: XVI.

Číslo: 2/2019

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
Občianske združenie
Vidiecky parlament na Slovensku
Kapitulská 13
974 01 Banská Bystrica
mobil: 0915 446 538
e-mail: vipa@vipa.sk
mbehanovska@stonline.sk
www.vipa.sk

Vychádza štvrtročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzavierka nasledujúceho čísla:
20. septembra 2019

Redakčná rada:
Ing. Mária Behanovská,
doc. Ing. Miroslav Habán, PhD.,
Ing. Karol Herian, CSc.
doc. Ing. Jozef Húska, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Foto na titulnej strane obálky:
Obnovená kalvária v Leviciach

Vážení členovia, partneri a sympatizanti ZDRUŽENIA MAGNA VIA!

Rok 2019 je rokom, keď si v našom Združení Magna Via pripomíname 20. výročie našej existencie. 13. septembra 1999 nás na MV SR zapísali do Zoznamu občianskych združení. Pre mnohých z nás intenzívna práca začala o dva roky skôr, od vzniku myšlienky, jej rozpracovanie, dokumentácia, príprava Stanov a pod. Pri týchto narodeninách je vhodné si na to spomenúť, vyjadriť poďakovanie a so skúsenosťami pokračovať s novými predsvadziami v začatej práci. Žiada sa mi za všetkých povedať presvedčenie, že robíme dobrú prácu a že ju robíme dobre. Neznamená to, že to nemohlo byť lepšie. Preto sa takto stretávame a hľadáme nové spôsoby práce a povzbudenie do ďalších rokov.

Rok 2019 je teda jubilejný. Predstavenstvo má túto skutočnosť v pozornosti od januára do decembra 2019. Vyvrcholenie bude na celoslovenskej konferencii 24. septembra 2019. Je to v týždni v ktorom si budeme čtiť i celosvetový Deň cestovného ruchu. Konferencia bude Nitrianskom samosprávnom kraji, konkrétne u nášho partnera SPU. Postupne v nasledujúcich rokoch budú organizované v každom kraji ďalšie konferencie tak, aby sa posledná mohla uskutočniť v roku 2026 v Košiciach. Je to rok, kedy si zároveň pripomenieme 500 rokov cisársko – kráľovskej poštovej cesty Via Magna. Od nej sa odráža naše Združenie Magna Via. Organizátormi konferencií bude vždy Združenie Magna Via + príslušný úrad VUC. Nitriansky samosprávny kraj začal vzorne i s finančnou podporou. Veríme, že tomu bude tak vo všetkých krajoch. Pozveme všetkých, ktorí sú oslovení v tomto príhovore a že konferencie budú „resetom“ nášho prístupu k tomuto projektu. Jeho význam a veľkosť je daná tým, že sa opiera o historický fakt, o pokroky v prenose informácií, že prekonáva 5 štátnych hraníc, veľa krajských, okresných i chotárných. Cesta je „vyšľapaná“ a sprístupňuje prírodné, historické a kultúrne dedičstvo, čo je základ pre rozvíjanie cestovného ruchu. Poskytuje veľa ponúk a možností tak pre turistov, ako i organizátorov. Nech je k tomu i časopis Náš vidiek ná pomocný teraz i v budúcnosti!

*Doc. Ing. Jozef Húska, CSc.,
predseda Združenie Magna Via*

Bojnice ako ich (asi) nepoznáte

V predchádzajúcom čísle ste si mohli prečítať o turistických zaujímavostiach ležiacich pozdĺž historicky prvej trasy poštovej cesty Magna Via v oblasti regiónu hornej Nitry. Osmanské plienenie, povstanie Štefana Bočkaja a výčiny zbojníkov na prelome 16. a 17. storočia pôsobili, že úsek cesty v centre Prievidzskej kotliny prestal byť bezpečný. Nechránená stanica v Prievidzi bola preto pred rokom 1613 preložená do Bojníc, do bezprostrednej blízkosti hradu, kde zotrvala až do roku 1823. Od pôvodnej trasy sa cesta odklášala v Horných Lelovciach pri Novákoch, cez Opatovce nad Nitrou prišla do Bojníc a ďalej naprieč poľnou krajinou do Nedožier, odkiaľ už pokračovala po starom.

Čo zaujímavé by sme dnes ešte mohli prezradiť o všeobecne známých Bojniciach? Ich zámok, zoologickú záhradu či kúpele pozná predsa každý. V minulých rokoch k hlavným atrakciám pribudlo Múzeum praveku, ktoré upriamilo pozornosť turistov na Prepoštskú jaskyňu ako jedno z najvýznamnejších slovenských nálezísk pamiatok na život neandertálcov. Presnejšie ide o skalný previs v čele mohutnej travertínovej kopy, ktorá sama je nespravodlivo málo známou bojnickou raritou. V tieni jej kolmých stien driemu šelmy v bojnickej ZOO, na nej stojí celé námestie so starobylým kostolom a farou, na jej úpätí sa kúpeľní hostia už niekoľko storočí máčajú vo vodách teplých prameňov, ktoré ju celú vytvorili. Ani tí však väčšinou netušia o pokladoch, po ktorých doslova kráčajú. Pre nájdenie drobných v tráve sa stačí len lepšie pozrieť pod nohy, kvôli väčším „minciám“ je treba prehrabnúť pôdu odkrytú pri stavebných prácach na svahoch. Dukáty, ktoré sa podľa najznámejšej povesti o Bojnickom zámku pre chamtivosť jeho kastelána premenili na kameň, sú v skutočnosti skamenenými schránkami

Bojnický zámok, kresba Pavol Borodovčák

morských živočíchov numulitov z obdobia starších trefohôr. So skameneným suvenírom vo vrecku sa najnovšie môžete vydať na kontroverznú vyhlíadku nad zámkom, ktorá síce stáročnú hlavnú dominantu Bojníc odsunula na druhé miesto a znehodnotila vzhľad krajiny, ale výhľad z nej iste stojí za to!

Ak uprednostňujete autentické hodnoty miesta pred komerčnými lákadlami, vyďte sa objaviť napríklad zvyšky niekdajších rozsiahlych zámcových záhrad, kým ešte je čo objavovať. Posledné dva rady z bývalých rozľahlých ovocných sádov nájdete povýše zámku pomerne ľahko, podstatne ťažšie to bude s ruinami Pálfiavskej sušiarne ovocia. Pravdepodobne jediná zachovaná technická pamiatka tohto druhu na Slovensku chátra nevyužitá a celkom zabudnutá v poraste náletových drevín, len niekoľko metrov od jedného z našich najnavštevovanejších zámkov. Väčšiu pozornosť ako doposiaľ si v Bojniciach určite zaslúžia aj

Detailný záber ruiny panskej sušiarne ovocia nad zámkom v Bojniciach. (Foto: J. Vingárik)

.....

Časť mamutieho kla a štiepané kamenné nástroje z Prepoštskej jaskyne v Bojniciach (Hornonitrianske múzeum v Prievdzi)

.....

Bojnické numulity. (Hornonitranske múzeum v Prievidzi)

kalvária či mestské hradby, postavené v časoch najväčšieho tureckého ohrozenia regiónu v druhej polovici 17. storočia.

Veru, aj v notoricky známych lokalitách Slovenska je ešte stále čo objavovať, zachraňovať a sprístupňovať domácim návštevníkom i cudzincom, ako je to v ostatných vyspelých krajinách Európy už dávno dobrým zvykom.

Kostol sv. Martina z Tours v Bojniciach,
kresba Pavol Borodovčák

Görgeyho tunel v Kremnických vrchoch

Tip na zaujímavý výlet

Nedávno som dostal zaujímavú upútavku cez gmail – správu o existencii Görgeyho tunela vysoko v Kremnických vrchoch, na tzv. zlatej baníckej ceste, kde sa nachádza zabudnutý tunel s dlhou a mimoriadne bohatou históriou.

Vybudovala ho zrejme Thurzovsko-fuggerovská ťažiariska spoločnosť, prvý rano-kapitalistický podnik v Európe, a to z dôvodu zjednodušenia cesty medzi banskými mestami Kremnica a Banská Bystrica. Predtým sa medzi týmito mestami chodilo (podobne ako dnes) veľmi zdĺhavou okľukou okolo hôr. Že kopanie tunela nebolo prácou zbytočnou, dokazuje fakt, že sa neprestal používať ani po zániku menovanej spoločnosti. V priebehu vekov ním prešlo veľa celebrit (napríklad slávny protihabsburský povstalec Gabriel Bethlen či cisár Jozef II.), viackrát zohral dokonca významnú dejinnú úlohu. Počas revolúcie v rokoch 1848 – 1849 tadiaľto pred cisárskym vojskom ustupoval jeden z maďarských veliteľov, generál Görgey. Práve vďaka tunelu sa mu podarilo zachrániť svoju obkľúčenú armádu a následne ušetriť Rakúšanom mnoho veľkých porážok. V minulosti bol na počesť prechodu Görgeyho vojsk pred tunelom postavený obelisk s maďarským turulom na vrchole a osadená pamätná tabuľa. Dnes je obelisk, turul i tabuľa dávno preč, tunel však stále nesie Görgeyho meno. Ďalšou významnou udalosťou spätou s tunelom bolo, že v roku 1944 tadiaľto kremnickí minciari pred postupujúcimi Nemcami zachránili 183 kg zlata, ktoré sa po vojne stalo základom československého zlatého pokladu. Dnes je Görgeyho tunel turistickou atrakciou. Možno sa k nemu dostať z obcí Králiky a Tajov (banskobystrická strana) či z obcí Turček a Krahule (kremnická strana).

Tunel bol pomenovaný podľa známeho bojovníka revolúcie 1848/49 za uhorskú samostatnosť, generála Arthura Görgeyho (1818 – 1916). Skomolené mu ľudia hovoria aj Gergelyho, Gerdeho, či Gergejiho.

Uhorský revolučný generál Arthur Görgey

Vzdialenosť medzi Banskou Bystricou a Kremnicou je vzdušnou čiarou cez Kremnické vrchy iba 17 – 18 kilometrov, ale okľukou 50 až 60 km (cez Harmaneckú dolinu, cez sedlo Malý Šturec do Turčianskej doliny a potom na juh cez Kremnické Bane do Kremnice alebo na Zvolen až k Žiaru nad Hronom potom na sever cez Bartošovu Lehôtku do Kremnice).

Pohľadnica s obnoveným tunelom

Tunel sa nachádza prakticky na hrebeni Kremnických vrchov a prístup k nemu je zo známeho turistického centra Skalka veľmi jednoduchý a fyzicky nenáročný. Naozaj pre všetky vekové kategórie. Priamo z turistického centra smerom k vysielaču vedie turistická cesta s odbočkou doľava, ktorou sa nedá zablúdiť a privedie nás priamo k tunelu. Je to príjemná cesta po vrstevnici, cestou sa dostaneme ku križu z roku 1934 a od neho je odbočka doprava a už máme na dohľad Gergelyho tunel. Nachádza sa v nadmorskej výške 1150 metrov, má dĺžku okolo 30 metrov, vysoký a široký je okolo dvoch metrov. V rokoch 1955–1997 bol zasypaný, teraz sa ním dá prejsť na bystrickú stranu. Pravdu povediac nemám rád názov Gergelyho hoci pomenovanie má historický dôvod, ale mohol by mať aj päť vhodnejších pomenovaní, ale ľudia si zvykli.

Podme však k spomínanej histórii. Jeho vybudovaním v 14. storočí vznikla najkratšia cesta medzi Kremnicou a Banskou Bystricou. Predpokladá sa, že bol vybudovaný Thurzovsko-Fuggerovskou spoločnosťou a cesta slúžila na prepravu medi a striebra z hút v B. Bystrici a Tajove do kremnickej mincovne. Tomuto cieľu slúžil celé storočia, ale boli obdobia, keď poslužil aj pri rôznych mierových a vojnových udalostiach. Veľmi často ho využívali pútnici pri náboženských oslavách, teda na púť na Staré Hory, od Kremnice to mali skratkou. Tunel využil aj rakúsky cisársky generál Schlick, keď unikol pred Kurucmi v roku 1703. Tunel mu pravdepodobne zachránil život, neskôr ním prechádzali aj budúci rakúsko-uhorskí cisári Jozef II. s bratom Leopoldom pri ich návšteve v roku 1764.

Najdramatickejšie bol tunel využitý počas bojov v revolúcii 1848–1849, keď sa maďarská armáda dostala do obklúčenia cisárskymi vojskami v Kremnici a generál Artur Gergely, ktorý ju viedol sa rozhodol pre jedine možný únik cez Skalku, bolo to v zime za veľmi ťažkých poveternostných podmienok (zima, sneh, fujavica), musel najskôr spriechodniť tunel a tak sa dostať na bystrickú stranu. Zbrane najmä kanóny ťahali ľudia, niektoré vozy aj s koňmi sa ocitli na dne priepasti. Údajne zachraňoval uhorský národný poklad, isto však mal aj zlato a striebro z kremnickej mincovne. Podľa týchto udalostí má aj meno a v minulosti tu bola osadená aj pamätná tabuľa pripomínajúca tento prechod v maďarskom jazyku, ale našich čias sa nedožila. Odporúčam výletníkom, aby cestou zo Skalky hľadali kameň na ktorom bola nainštalovaná.

Tunel bol využitý aj v druhej svetovej vojne, keď v októbri 1944 cez tunel zachránili kremnickí minciari zlatý poklad. Previezli ho do B. Bystrice a odtiaľ bol letecky dopravený do Moskvy, po vojne sa stal základom zlatého pokladu Československa. Poklad obsahoval 183 kilogramov zlata, 4534 kilogramov striebra a ďalšie drahé kovy.

Tunel počas Slovenského národného povstania Opätovný význam nadobudol počas SNP, keď po predchádzajúcom spriechodnení v noci zo 4. na 5. októbra 1944 previedli cez Tunel partizáni zlatý poklad zo Štátnej mincovne v Kremnici do Národnej banky v Banskej Bystrici. Po prechode Tunel opäť zasypali a zosuv pôdy v roku 1955 dokončil dielo skazy.

Obnova torza Tunela

Obnovu zavaleného torza Tunela zabezpečila v roku 1996-97 Okresná správa Klubu slovenských turistov z Banskej Bystrice za príspevnia Kabinetu Zdravé mesto Banská Bystrica, firiem MIS a GANZ Banská Bystrica, mesta Kremnica, Banskej spoločnosti Hodruša, Kremnickej banskej spoločnosti a za výdatnej pomoci nadšencov a priaznivcov obnovy Tunela. Od soboty 13. septembra 1997, po deviatich mesiacoch tvrdej práce, slúži nielen pešej turistike, ale aj cykloturistom, v zime pre lyžiarsku turistiku. Pred východným vstupom sa inštalovala aj informačná tabuľa. Tunelom vedie žltá trasa z Tajova do Kremnice, čím vlastne s hrebeňovou červenou tvorí riadnu mimoúrovňovú križovatku (také čosi nemáme ani v Tatrách!).

Obnovená kalvária v Leviciach

S architektom Jozefom Frtúsom sme sa nedávno stretli v Čajkove, známej tekovskej vinohradníckej dedine. Pri degustácii veľmi chutných vín pri regionálnej prehliadke sme spolu debatovali o rôznych zaujímavých témach. Okrem iného som ho informoval o objavovaní a mapovaní historickej cisársko-kráľovskej poštovej cesty Magna via. Jej stopy sú zviditeľnené aj v okolí Levíc. Dôkazom bolo aj to, že o pár minút sme stáli pri pamätnej dlaždici pred miestnym domom kultúry, ktorá označuje jednu zo staníc tejto cesty v obci Čajkov. Upozornil som ho aj na iné miesta v okolí, kde sa rovnaké dlaždice s označením staníc nachádzajú. Jedným z nich je aj levické námestie, či priestranstvo pred kostolom v Pukanci.

Dlaždica Magna Via na námestí v Leviciach

Pri debate o meste Levice som spozornel pri jeho zaujímavých spomienkach na zrovenie jednej z nových dominant tohto mesta – kalvárie. Tento pútavý rozhovor rád priblížim našim čitateľom.

Ako teda vznikla myšlienka obnovy levickej kalvárie?

Môžem povedať, že pre mňa veľmi nečakane. V začiatkom roka 2006 som pripravoval moju jubilejnú výstavu v Tekovskom múzeu v Leviciach. Zameral som si výstavný priestor a chystal som sa na odchod do Banskej Bystrice. Medzitým prišla ku mne vtedajšia pracovníčka múzea Katka Hoľbová a poprosila ma, či by som sa nešiel pozrieť na jedno zaujímavé miesto, ležiace neďaleko.

A to bola kalvária. V akom stave sa nachádzala?

No, boli to skôr ruiny kalvárie. Kopa kameňov, ktoré kedysi bola kaplnka, vedľa stála 10 m vysoká hrdzavá konštrukcia telekomunikačnej veže, po kaplnkách krížovej cesty ani stopy. Katka mi so smútkom povedala, že práve na tomto mieste stálo vzácne kamenné súsosie ukrižovania, ktoré bolo vytvorené spolu so susediacou kaplnkou začiatkom 18. storočia. Dielo skazy začalo počas II. sv. vojny. Na tomto strategicky významnom mieste mali oslobodzujúce vojská svoje palebné postavenia.

Pohľad na levickú kalváriu od bývalého kostolíka

Murivo kaplnky bolo použité na opevnenie a úkryty. Jej deštrukcia pokračovala aj po vojne – kamene poslúžili pri obnove a výstavbe domov v meste.

Čo ťa teda zaujalo na tomto mieste?

No, jednoznačne jej poloha s krásnymi výhľadmi a duch tohto miesta. Naši predkovia mali úžasný cit pre situovanie takýchto sakrálnych stavieb. Veľmi rýchlo som si urobil v hlave svoju víziu obnovy tohto magického priestoru.

Kedy sa občania Levíc dozvedeli o tvojom zámere?

O niekoľko týždňov som v spomínanom Tekovskom múzeu otváral moju jubilejnú výstavu za prítomnosti mnohých levických občanov, priateľov a početnej skupiny mojich podlužianskych rodákov. Pripravil som prekvapenie – architektonický návrh obnovy levickej kalvárie. Veľmi zaujal návštevníkov výstavy, následne bol publikovaný v novinách. Dozvedel som sa, že verejnosť ho prijala veľmi pozitívne.

Ale stále to boli iba vízie. Aké boli ďalšie kroky?

Áno, bolo treba urobiť pragmatické kroky vedúce k realizácii tohto sna. V prvom rade sme ako skupina nadšencov založili občianske združenie s pekným názvom *PATRIMONIUM SERVANDI LEVICE*. Bol som jeden z jeho zakladajúcich členov, vymyslel som aj logo tejto neziskovej organizácie. Do čela nášho združenia sme zvolili obetavé a šikovné „vodkyne“ Mariku Gajdošovou a Katku Holbovú. Okolo nich sa vytvorilo zdravé jadro členov ochotných pomáhať. Mnohí z nich sa žiaľ dokončenia kalvárie ani nedožili...

Na ťahu som bol ja – bolo potrebné urobiť kompletný projekt stavby, vyčísliť náklady, vybaviť stavebné povolenie. Všetko sa včas podarilo – samozrejme bez nároku na honorár ako dar mestu Levice.

Ako dlho trvala táto príprava?

Vedeli sme, že je to beh na dlhú trati. Proces projektovania, získavania rôznych povolení, stavebného konania, výber dodávateľa, zháňanie financií trval takmer dva roky. Nedočkaví ochotní

Kaplnka krížovej cesty

Ľudia už po zverejnení nášho zámeru brigádami ochotne čistili priestor od náletovej zelene, vyhrabávali ruiny bývalého kostolíka.

A ako postupovala obnova?

Po získaní stavebného povolenia bolo potrebné vysúťažiť dodávateľa stavby. Myslím, že sme mali šťastnú ruku – stavebná firma Hydromeliorácie Kalná nad Hronom bola pri realizácii tohto diela veľmi ústretová. Medzi jednotlivými etapami výstavby sme vyhodnotili aj súťaž návrhov vyzvaných výtvarníkov na zhotovenie výjavov krížovej cesty. Kvalifikovaná sedemčlenná porota vybrala na realizáciu návrhy keramičky Adriany Kutákovéj zo Šiah. Pri realizácii krížovej cesty musím spomenúť zaujímavý „komerčný ťah“. Jednotlivé kaplnky boli ponúknuté na „odpredaj“ záujemcom za konštantnú cenu. Veľmi rýchlo boli predané a dokonca aj mnohí ďalší záujemcovia zostali neuspokojení... Pri kaplnkách je dnes vždy vidieť kvety – vidno, že sú v dobrých rukách.

Realizácia obnovy prebiehala po etapách podľa nazbieraných financií – obnova kostolíka, nová

krížová cesta, vyhliadková veža – to boli mílniky, kedy sme sa pri ich posviacke tešili a ďakovali najvyššiemu, že nám v tom pomohol.

Pritom mesto Levice získalo aj novú „atrakciu“...

Áno, to známe – všetko zlé je na niečo dobré, sa aj tu potvrdilo. Strašiak v podobe telekomunikačnej veže som využil vložení schodiska na vytvorenie vyhliadkovej plošiny s krásnymi kruhovými výhľadmi na mesto a široké okolie.

Sedemmetrová nadstavba kríža z lešteného nerezového plechu spolu s vežou tvorí výraznú dominantu mesta. Teda kopec kalvárie okrem svojho duchovného obsahu získal aj tento atraktívny svetský rozmer.

Vyhliadková plošina na veži

.....

Obnovená levická kalvária

.....

Prírodné zaujímavosti na ceste Magna Via

Historické parky a okrasné záhrady na Slovensku – 6. časť

VYBRANÉ PARKY A ZÁHRADY ZÁPADOSLOVENSKEHO REGIÓNU

Park v Hlohovci

Zámocký park v Hlohovci má bohatú históriu a zaraďuje sa k slohovo najzachovanejšiemu objektu. Známy je však najmä vďaka „platanovej lúke“, časti s mohutnými exemplármi stáročných platanov. Po bližšom preskúmaní návštevníkovi ponúka omnoho viac zaujímavosti

Park sa nachádza v tesnej blízkosti kaštieľa situovaného na južnom okraji Hlohovca. Vlastný neskorobarokový kaštieľ má nepravidelný päťuholníkový tvar s dvoma vchodmi s kamenným ostiením. Kaštieľ je trojpodlažný, s vežičkou umiestnenou uprostred čelnej fasády. Múry kaštieľa vytvárajú vnútorný dvor s pôvodne renesančnými arkádami. Súčasťou kaštieľa je stredoveká kaplnka. Kaštieľ je v súčasnosti nevyužitý a nie je prístupný verejnosti. V jeho bezprostrednom okolí sa zachovali viaceré budovy pripomínajúce bohatosť aktivít pôvodných majiteľov. Kaštieľ, empírové divadlo, bývalé hospodárskej budovy a jazdiareň, dom správcu, skleníky, altány a v neposlednom rade rozsiahly park a bývalá zvernica tvoria jedinečný celok.

Čriepky z histórie

Zásadná prestavba objektu sa uskutočnila koncom 18. a začiatkom 19. storočia. Vtedy zámok, v dávnej histórii hrad, majiteľ panstva Jozef Erdody prebudoval na reprezentatívne panské sídlo. Prestavbu viedol

stavitel, maliar a sochár Pietro Travaglia. V prvej fáze stavebných ukončovacích a dekoratívnych prác pracoval na kaštieli akademický rezbár a sochár Jakub Hogler z Viedne. V ďalšej etape úpravy hlohovského kaštieľa realizoval rozsiahle rezbárske, pozlacovačské a sochárske práce – štuky, rôzne sochy, hlavice stĺpov, fontány v parku, ozdobné plastiky a vázy, v hodnote 1 400 zlatých. V tomto období vybudovali aj divadlo slúžiace majiteľom sídla. Na jednej z fasád sa zachovala tabuľa s nápisom *THALIA MELPOMENE QUE MUSIS AMICUS C. L. E. MDCCCII* (Sestrám Thálii a Melpomene priateľ múz Jozef Erdody 1802) a erby rodu Erdodyovcov. Koncertoval tu aj Ludwig van Beethoven, čo pripomína jeho busta pred divadlom.

O reprezentatívnosti a bohatosti úprav svedčí aj opis Aloja Medňanského v cestopise Malebná cesta dolu Váhom, keď sa o hlohovskom panstve, ale najmä o zámku a parku zmieňuje veľmi farbisto a pútavo. Už v roku 1844 opisuje veľkolepé vodné úpravy v parku, oranžériu, aleje, platany a ďalšie pozoruhodnosti. Honosný a zaujímavý bol už nástup ku kaštieli, prejsť k bráne tvoriacej vstup sa dalo cez „moderne zdobený záhradný most“, park sa rozprestieral od brehu Váhu až k temenu kopca s vlastnou budovou kaštieľa. Ku kaštieli vedie cesta, ktorá bola lemovaná alejov z líp (*Tilia cordata*, *Tilia platyphyllos*). Lipová aleja pokračovala terajšou Podzámskou ulicou aj za oplotením parku až do historického jadra mesta ku Kostolu sv. Michala Archanjela a tvorila súčasť pravidelných úprav parku. V rovinatej časti parku návštevníka vítali cielene komponované skupiny drevín, jazero s prírodným kanálom a drobné stavby a plastiky, na ktorých vytvorení sa podieľali ruky a um majstrov pretvárajúcich kaštieľ.

Súčasnosc

Ústredným slohovým motívom parku je prírodno-krajinárska úprava zo začiatku 19. storočia súvisiaca s poslednou opísanou zásadnou prestavbou na pohodlné panské sídlo. K romantizujúcim prvkom patrila grotta v prírodno-krajinárskej časti na okraji západného svahu, gravitačná fontánka pod grottou a most na ostrov v jazierku, kde sa nachádzal cintorín psov a koní. Grotta s prameňom a plastickým reliéfom Neptúna a kruhová fontána sa zachovali dodnes.

Po ľavej strane cesty, v hornej časti parku, boli vybudované terasy s pravidelnými parterovými úpravami a so schodiskami. Najvyššie položená terasa tvorila nástupnú plochu k empírovému divadlu a zámku a jeho nádvoriu. Poskytovala výhľad na priečelie zámku, mesto a vzdialené motívy krajiny, čo umožnila osobitá konfigurácia terénu a situovanie kaštiela na návrší nad mestom. Zachoval sa tu excentricky umiestnený murovaný altán s ihlanovou strechou, na ktorom boli čiastočne odkryté renesančná nástenná maľby. Terasy sú sčasti obnovené, na druhej najvyššie položenej terase je situovaný parter s pravidelne členenými plochami s výsadbou ruží lemovanými nízkymi živými plotmi z krušpánu vždyzeleného (*Buxus sempervirens*). Novovybudované sú cestičky s povrchom z kamennej drviny. Na ďalšej z terás je obnovená fontána, čo dendrologickým zaujímavostiam v tejto pravidelne riešenej časti patrí zakrpatená moruša biela (*Morus alba* 'Pendula'). V hornej časti parku vysadili viacero cudzokrajných drevín, ktoré boli v čase výsadby málo známe. Do dnešných čias sa nezachovali. Patril k nim aj sekvojovec mamutí (*Sequoiadendron giganteum*) a paulovnia plstnatá (*Paulownia tomentosa*).

Po pravej strane cesty sú situované skleníky, pôvodne s vykurovaním na tuhé palivo, tvoriace súčasť bývalého hospodárskeho zázemia (zásobné záhradníctvo). Oranžériu s exotickými rastlinami stojacu pôvodne na najnižšie položenej terase prestavali na obytný dom.

V prírodno-krajinárskej časti parku sú dominantné najmä dva prvky – platanová lúka a jazierko s pobrežnými výsadbami. Skupiny mohutných platanov vysadili na pôvodnej nive Váhu. Jedinečné sú nielen vekom, ktorý sa odhaduje na približne dvesto rokov, ale aj počtom zachovaných exemplárov, (100 jedincov sústredených

v jednom priestore). Sú jednými z prvých stromov tohto rodu vysadených na území Slovenska. Vek najstarších jedincov sa odhaduje na 170 až 200 rokov. Pri platanoch je zaujímavá schopnosť spontánnej regenerácie rán a iných poškodení. Ich zdravotný stav a vitalitu v minulosti nepriaznivo poznačila regulácia toku rieky Váh, ktorou sa zamedzilo periodickým záplavám nivy, na ktorej leží platanová lúka, ako aj vyschnutie jazierka, v dôsledku čoho sa výrazne znížila hladina podzemnej vody. Zlepšenie zdravotného stavu platanov a ich opätovný rast znamenalo vyčistenie jazierka a jeho napustenie vodou. Jeden z platanov (*Platanus acerifolia*), ktorého obvod kmeňa je viac ako 5 m a výška približne 40 m, je zapísaný v štátnom zozname chránených stromov. Ďalšou drevinou na území parku dosahujúcou úctyhodné parametre a zapísanou v štátnom zozname chránených stromov je borovica lesná (*Pinus sylvestris*).

Jazierko s prírodným kanálom a umelým ostrovom tvorí centrálnu časť prírodno-krajinárskych úprav parku. Je neoddeliteľnou súčasťou kompozície, jeho hladina umožňuje pútavé a premenlivé zrkadlenie korún platanov a iných druhov stromov vysadených po obvode jazera. Vodný systém parku bol prepracovaný, jeho súčasťou je aj už vyššie spomínaný svahový prameň zásobujúci grottu a fontánu.

Pôvodný rozsah parku bol v povojnovom období oklieštený, na jeho bývalej ploche v spodnej časti vybudovali verejné kúpalisko a plochy športovísk. Časť s bývalou zásobnou záhradou, domom záhradníka a ďalšími objektmi tiež oddelili. V súčasnosti sa tu nachádza objekt polikliniky.

Zámocký park je živým, verejne prístupným objektom, slúži na krátkodobú rekreáciu obyvateľov mesta, ale aj návštevníkov. Má zachované krajinné zázemie, historické hodnoty a zaslúži si primeranú ochranu a starostlivosť.

Okrém veľkej historickej a kultúrnej hodnoty je park cenný krajinársky svojou polohou a kompozíciou. Je v slohu zmiešanom, po rekonštrukcii by mohol byť navrhnutý do zoznamu parkov, pamiatok svetového dedičstva. Najnovšie projekty rekonštrukcie pochádzajú z roku 1994 a podľa nich sa už rekonštruovali 2 terasy.

Hotel Thermia Palace v piešťanských kúpeľoch

Park v Piešťanoch

Liečivé účinky piešťanských termálnych prameňov opisuje v básnickom diele Adam Trajan Benešovský už v druhej polovici 16. storočia. Kúpeľný park tvorí jednotný komplex s kúpeľnými domami a vytvára ich reprezentatívne prostredie umožňujúce kúpeľným hosťom, ale aj ostatným návštevníkom parku príjemné prechádzky v esteticky hodnotnom prostredí. Jedinečné je aj situovanie parku na Kúpeľnom ostrove ohraničenom Váhom a jedným z jeho ramien.

Piešťany sa nachádzajú v juhozápadnej časti Slovenska, v severnej časti najzápadnejšieho výbežku Podunajskej nížiny. Kúpeľný ostrov, súčasť kúpeľnej časti mesta, je situovaný na ľavom brehu Váhu a je ohraničený jeho obtokovým ramenom. Pešie prepojenie mestského parku (Sad Andreja Kmeťa) nachádzajúceho sa na pravom brehu Váhu s kúpeľným parkom umožňuje Kolonádový most, ktorý je cenným architektonickým dielom Emila Belluša s výzdobou sklenených výplní vytvorenou Martinom Benkom. Ďalším komunikačným prepojením je Krajský most umožňujúci v obmedzenom režime prístup na Kúpeľný ostrov pre automobilovú dopravu.

Čriepky z histórie

Kúpeľná osada pod názvom Teplice v chotári mestačka Piešťany tvorila samostatný celok s vlast-

ným richtárom. Je to pôvodný názov pre dnešnú časť centra Piešťan vzdialenú asi 2 km, ktorá sa však v druhej polovici 19. storočia natoľko rozrástla, že sa so starými Piešťanmi spojila a názov „osada Teplice“ zanikol.

Prvé písomné svedectvo o rozvíjajúcej sa kúpeľnej liečbe možno nájsť v nevelkom latinskom spise Juraja Wernhera „Správa o podivuhodných vodách Uhorska“, ktorý vyšiel viackrát, prvýkrát v roku 1549 v Bazileji. Pri liečivých prameňoch nastal stavebný ruch okolo roku 1780 za éry Erdodyovcov.

Osobitnú pozornosť budovaniu kúpeľov spolu s parkom venoval gróf Jozef Erdody. Po spevnení brehov Váhu vznikol z jeho dvoch ramien malý ostrovček, jadro dnešného Kúpeľného ostrova. Tu postavili najprv budovu pre vaňové kúpele a neskôr zastrešili aj spoločné bazény – bahniská. Pravdepodobne v roku 1813 postavili murované bazénové kúpele so štyrmi bazénmi na mieste drevených zničených povodňou. Začiatkom dvadsiatych rokov 19. storočia boli rozšírené a do dnešného klasicistického výrazu privedené vaňové kúpele s dnes už neexistujúcim zrkadliskom. Do konca päťdesiatych rokov 19. storočia sa datuje prestavba a rozsiahla dostavba bazénových kúpeľov. Nakoniec v roku 1862 komplex kúpeľných domov dotvorili výstavbou budovy prípravu a aplikáciu liečivého bahna. Tieto

budovy, známe pod názvom Napoleonské kúpele, vytvorili malé útulné námestie, stredisko kúpeľného ruchu v 19. storočí, a sú obľúbené dodnes. Ďalší rast kúpeľov i mestečka, ktoré sa stalo na istý čas aj administratívnym strediskom okolia, podnietilo zlepšenie komunikácií, najmä postavenie považskej železnice v roku 1876.

O rozvoj kúpeľov a dnešného centra mesta sa vo veľkej miere zaslúžili Winterovci, ktorí v rokoch 1889 až 1940 mali kúpele v generálnom prenájme od hlohoveckých grófov Erdodyovcov. S touto rodinou je spätá výstavba mnohých významných objektov mesta a kúpeľov i založenie nového kúpeľného parku v napojení na starý park založený Erdodyovcami.

Kúpeľné domy sa budovali s nadväznou parkovou úpravou, vytvárali zázemie jednotlivým budovám a slúžili návštevníkom na spoločenské účely. O tom, aký význam pripisovali poslední nájomcovia Winterovci parku ako významnej súčasť kúpeľov, svedčia zachované plány vypracované renomovanými záhradnými architektmi. Oslovenými architektmi boli budapešťanský architekt J. Heim a drážďanský architekt W. Rohnick, ktorí v rokoch 1910 a 1911 vypracovali plány na komplexnú úpravu kúpeľného parku vrátane dnešného mestského parku.

Súčasnosc

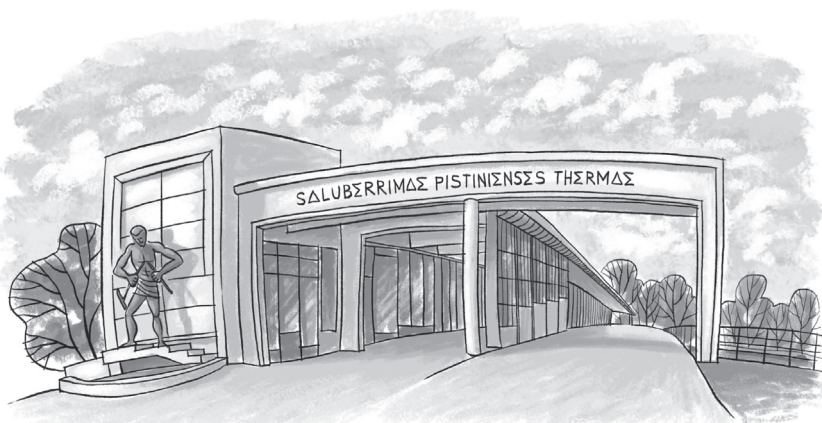
Zeleň je neodmysliteľnou a prirodzenou súčasťou kúpeľných miest a stredísk. Piešťanské parky rozdeľuje Váh na dve časti. Na pravej strane je mestský park, kým kúpeľný park sa nachádza na

protiľahlom brehu rieky a je ohraničený Váhom a jedným z jeho ramien.

Rozloha oboch parkov je približne 125 ha. Tieto parky majú spoločný pôvod, vznikli na miestach niekdajších lužných lesov. Aj keď sa ich pôvodný charakter postupne stieral, možno tu dodnes nájsť skupinky drevín typických pre alúvium rieky (topoľ čierny, topoľ biely a pod.).

Jedinečné je prepojenie oboch parkov Kolonádovým mostom, významným dielom funkcionistickej architektúry. O jeho výstavbu sa ideovo a finančne postaral nájomca Ľudovít Winter, ktorý prišiel s myšlienkou krytého prepojenia Kúpeľného ostrova cez Váh s mestskou časťou Piešťan. Vrchnú krytú kolonádu s obchodíkmi a drobnou architektúrou projektoval architekt Emil Belluš. Ďalší zaužívaný názov Kolonádového mosta – Sklený most, charakterizuje hodnotu tohto architektonického diela, ktorú tvorí leptané sklo s námetmi Martina Benku.

Pri vstupe na Kolonádový most stojí socha „barolamača“, symbolu kúpeľov, ale aj mesta Piešťan v nadväznosti veľkosti od R. Kuhmayera z roku 1933. V južnej časti Kúpeľného ostrova je situovaný komplex kúpeľných domov Thermia Palace, Irma, Pro Patria a Napoleonských kúpeľov. Hotel Thermia Palace spojený s balneoterapiou v objekte liečebného domu Irma bol obnovený, zaraďuje sa k reprezentantom secesného architektonického slohu. Spolu s komplexom budov zrekonštruovali aj exteriérové plochy, ktoré tvoria reprezentatívny

Kolonádový
most

nástupný priestor. Sadovnícke úpravy zodpovedajú architektonickému výrazu budovy, okrem starostlivo udržiavaného trávniku sa tu nachádzajú tvarované dreviny, živé ploty lemujúce komunikácie a záhony. Kobercové výsadby kvetín, ale aj fontánu a diela drobnej architektúry (vázy, sochy).

Napoleonské kúpele sú jedným z najstarších objektov na Kúpeľnom ostrove. Vybudovali ich v klasicistickom slohu po skončení napoleonských vojen. Boli určené na liečbu vojakov. Vďaka dispozícii budov vznikol čiastočne uzavretý priestor s parterom pokrytým trávnikom a kvetinovými záhonmi. Stĺporadia klasicistických budov tvoriace kolonádu su obrastené popínavými drevinami.

Atmosféru kúpeľného parku dotvára sústava troch jazierok s termálnou vodou s výsadbami vodných a močiarnych rastlín. Botanickou zaujímavosťou je leknó viktória kráľovská (*Victoria regia*), druh pochádzajúci z tropických oblastí. Listy tohto leknó plávajúce na hladine môžu dosiahnuť priemer až 2 m a zvláštnosťou je aj kvet. Kvety sa otvárajú v noci, vydržia rozkvitnuté niekoľko hodín, maximálne však dva dni, pričom sa kvetné lupene postupne sfarbiajú zo snehovo bielej farby do tmavoružovej.

Park v priestore za Napoleonskými kúpeľmi prechádza nebadane do prírodno-krajinárskej časti s cennou lipovou alejou lemujúcou hlavnú komunikáciu os a so striedajúcimi sa lúčnymi priestormi a skupinami drevín.

Do okolitej voľnej krajiny vedie v severnej časti Kúpeľného ostrova topoľová aleja (*Populus nigra* 'italica'). V parku sa nachádzajú aj dendrologické zaujímavosti, dreviny dotvárajúce kompozíciu svojim vzhľadom, kvitnutím či tvarom a sfarbením listov. Medzi takéto dreviny patrí ginkgo dvojločné (*Ginkgo biloba*), rôzne druhy a kultivary magnólií (*Magnolia* sp.) a ďalšie dreviny. Súčasťou Kúpeľného ostrova je Kúpalisko Eva vybudované v rokoch 1933 a 1934 a novovybudované golfové ihrisko.

Park pri kaštieli Továrniky (kaštieľ rodiny Stummerovcov)

Tragickým dňom pre kaštieľ a park v Továrnikoch bol 27. apríl 1945. V parku a kaštieli vypukol požiar. Šindľová strecha zhorela úplne, bolo zničené múrivo, okná, dvere, interiér, zariadenie. Starostlivosť a údržba parku je na nízkej úrovni, prerastanie

burinovými drevinami a krami – až do roku 1967. Obnova kaštiela sa začala r. 1982 a dotkla sa chodníkov, prečisťovania burinových náletov, založenia nových trávnikov, oplatenia, vstupných brán, osvetlenia, vodného systému, samotného kaštiela a vegetácie. Nové výsadby stromov a krov boli v roku 1982 vykonané len čiastočne a pokračovali v rokoch 1998 – 2000. Pôvodná parková architektúra bola bohatšia; k roku 2002 sa nezachovala a chýba na dotvorenie historického a kultúrneho obrazu. Dnes sa tu nachádzajú pomerne jednoduché lampy, lavičky a odpadové koše. V bezprostrednom okolí kaštiela obnova od roku 1996 nepokračovala – zmena vlastníka, ktorý nemal záujem o obnovu tejto časti parku.

Medzinárodná hodnota parku by bola v tom prípade, ak by kaštieľ nebol izolovaný od parku (skutočne aj pohľadovo) a boli by realizované potrebné prebiecky vegetácie v bezprostrednej blízkosti kaštiela. Zrušiť oplatenie v okolí kaštiela, prepojiť kaštieľ s parkom, park s okolím (napríklad pohľadmi a priehľadmi do okolitej krajiny), prispôbiť nádvorie a okolie kaštiela historickej úprave, vznik zmiešaného parku s pravidelnou časťou (časť vstupná, v okolí budovy) a voľne krajinárskou časťou je program pre najbližšie obdobie. Obnovovať a udržiavať prvky parkovej architektúry aj biologické prvky.

V JZ časti jazera sa obnovil drevený altánok, kam chodili členovia rodiny Stummerovej oddychovať, altánok bol zničený a v roku 1965 aj odstránený.

Plastiky je potrebné obnoviť a znovu inštalovať na pôvodné miesto: socha panny s vencom, kamenné vázy s kvetmi, bronzový jeleň v životnej veľkosti (na počesť zastavenia jeleňa Wendelom Petenylim v roku 1906).

Ateliér – cenná stavba sa nachádza v západnej časti parku. August von Haupt Stummer mal záľubu v sochárskom umení – vytvoril spomínané plastiky. V roku 1948 ateliér zanikol, bol prestavaný na bufet Separé.

Oplatenie z 19. storočia: kovové stĺpy a dielce z liatinových tyčí. V rokoch 1978 – 1979 bola vykonaná obnova oplatenia. Pôvodná drobná architektúra absentuje. Súčasné lavičky ako súčasť vybavenia parku sú riešené jednoduchou drevo + kov. Je potrebné ich vymeniť v duchu pôvodného riešenia.

Najväčšie rozmery dosahujú duby (*Quercus robur* L. a *Quercus rubra* L.) Pekná je aj sofora japonská

(*Sophora japonica* L.). Vyniká aj skupina borovíc čiernych (*Pinus nigra* ARNOLD.). Lúčne porasty sa zachovali od založenia po dnes (výhľady, priehľady), kosba je pravidelná, čím sa udržiava vzhľad lúk a trávnych plôch.

Vodný systém bol založený v 2. polovici 18. storočia pri zakladaní parku. Zdrojom vody je riečka Chocina pretekajúca pozdĺž intravilánu obce Jacovce a Továrniky. Z Chociny bol vybudovaný kanál, ktorý privádzal vodu do severnej časti parku, vedľa zimnej záhrady, pokračoval do jazera a výtokový kanál z jazera viedol po diagonále plochy parku do južnej časti a naspäť do Chociny. Tento stav je v parku aj dnes, vodný systém zaberá 0,62 ha, jazero 0,43 ha. V minulosti sa využívala voda na tieto účely: kúpalisko rodiny Stummerovej v SZ časti parku, pôvodné závlahy parku (lúky, stromy), rezervoár vody nad skleníkmi na závlahu záhrad. V roku 1964 sa hrádza na rieke Chocina pretrhla, došlo k vypusteniu vody z jazera, v dôsledku čoho vyschli tisovce (*Taxodium distichum* (L.) C. RICH.). Cez vodný kanál viedli mostíky, v minulosti drevené, dnes železobetónové platne bez zábradlia. V minulosti sa v parku nachádzalo vodné kovové teleso s priemerom 4 m, ktoré slúžilo na vytlačenie vody do rezervoáru a kúpaliska, po roku 1945 bolo odstránené, čím sa vytratil historicko-technický prvok vodného systému.

Betónový bazén mal rozmery 7,5 x 22 m. Do bazény viedli dva schodiskové vstupy naproti sebe. Obvodový múrik medzi šatňami uzatváral priestor a mal betónovú lavicu na sedenie pre kúpajúcich a prizerajúcich sa. Voda sa do bazény dostávala kamennou hlavou ako chrličom.

Breh jazera bol upravený výsadbami. Na brehoch jazera bolo malé posedenie, kde prežívali populárnejšiu siestu a kochali sa pohľadom na rôzne druhy farebných rýb. Vynikajú solitéry a skupiny listnatých a ihličnatých drevín. Park sa využíva na krátkodobú rekreáciu, teda jeho funkcia je rekreačná, je verejne prístupný, má 11,6 ha.

K cenným drevinám patrili ľaliovník tulipánokvetý (*Liriodendron tulipifera* L.), tisovec dvojradový (*Taxodium distichum*), a iné. Na ploche sa striedali lúčne porasty, skupiny domácich a cudzokrajných drevín, osobitne vynikali vzácne solitéry pri rybníku a vodnom kanáli. Ihličnany tvorili okraj lúčnych porastov, resp. skupiny a solitérne jedince: *Quercus rubra* – dub červený, borovica hladká – *Pinus stro-*

bus, *Platanus acerifolia*, – platan javorolistý, *Juglans nigra* – orech čierny. Priestor pred kaštieľom v JV časti bol riešený malou pravidelnou úpravou zo strihaného orgovánu obyčajného – *Syringa vulgaris*.

Parkovej výsadbe sa venovala veľká pozornosť, na údržbu bol na plný úväzok zamestnaný odborný záhradník. V rokoch 1908 – 1944 mal k dispozícii na údržbu parku potrebný počet pracovníkov podľa ročného obdobia. Za starostlivosť o parkovú vegetáciu patrí vďaka vtedajšiemu majiteľovi (Leo Haupt Stummer), ktorý bol cestovateľom a keďže mal rád prírodu, prinášal zo svojich ciest rôzne druhy cudzokrajných drevín. Z ihličnatých drevín sa zachovali "smrekovce opadavé, borovice lesné, duglasky tisolisté, tisy obyčajné. Úplne vypadli okrasné kry, nahradili ich burinové kry a nálety stromov, tento stav vytvoril nevhodné prehustenie dolnej etáže zelene a v roku 1967 sa nuselo pristúpiť k prečisteniu plochy parku.

Park je v súčasnosti pomerne dobre udržiavaný a slúži verejnosti s výnimkou úzkeho pásu pri kaštieli, ktorý nie je prístupný. Je to rušivý moment a je porušená celistvosť objektu a najcennejšie pohľady. Je potrebné obnoviť pôvodnú väzbu kaštieľa a parku a chrániť objekt ako súbor architektúry a kultivovaného prírodného prostredia.

Park pri kaštieli Brodzany

Park bol založený v prírodno – krajinárskom slohu koncom 19. storočia. Tvorí kompozičnú súčasť súboru s pôvodne renesančným kaštieľom, neskôr transformovaným v barokovom štýle. Jeho kompozícia sa dotvárala po celé obdobie svojho vývoja. Renesančný kaštieľ je zo 17. storočia.

Pôvodný park bol rozlohou menší, riešený podstatne jednoduchšie v duchu klasického krajinárskeho parku. Touto úpravou bola založená základná porastová skladba parku.

Druhá úprava parku sa realizovala na prelome 19. a 20. storočia po ukončení stavebných úprav kaštieľa. Riešená bola v duchu eklekticizmu, resp. secesie. Pre túto úpravu bolo typické, že v podstate sa rešpektovali prvky pôvodného krajinárskeho parku s tým, že ho podstatne obohatila o cudzokrajné dreviny. Výrazným kompozičným znakom tejto úpravy bolo uplatnenie bohatého kvetinového dekoru v pravidelnej časti v blízkosti kaštieľa. V úprave nového štýlu boli riešené aj prvky malej

architektúry parku. Parkom preteká potok, ktorý obohacuje nielen kompozičnú hodnotu parku, ale aj vylepšuje podmienky pre vegetáciu. Časť parku pred kaštielom má v podmienkach Slovenska originálne riešenú pravidelnú časť. Parter je obdĺžnikovitý, vyplnený ornamentmi zo strihaného krušpánu (*Buxus sempervirens*). Je udržiavaný a pravidelne strihaný, čím si udržiava pôvodné priestorové riešenie. Takouto kombináciou je možné zaradiť park v Brodzanoch medzi zmiešané parkové úpravy s prevahou voľno-krajinárskej úpravy.

Vývojom v posledných rokoch vegetácia parku utrpela, jeho pôvodná kompozícia sa prakticky nezachovala. Objekt bol v roku 1983 rekonštruovaný a odovzdaný do užívania. V kaštieli sú muzeálne zbierky spisovateľov a básnikov. Je verejnosti prístupný a busty básnikov sú v exteriéri – v parku. Dominantu zbierky tvoria dokumenty o Puškinovi, ktorý bol hosťom majiteľov kaštiela.

K sadovnícky najhodnotnejším taxónom brodzianskeho parku patria jedince druhu *Platanus occidentalis* – platan západný, najmä jedinec rastúci v tesnej blízkosti hlavnej cestnej komunikácie, ktorého priemer je okolo 2 m. Veľmi pekné sú aj jedince druhu javor horský – *Acer pseudoplatanus* v centrálnej časti parku a niektoré exempláre dubov (*Quercus robur* a *Quercus petraea*). Pomerne bohatý je kríkový porast s mnohými pekne kvitnúcimi kríkmi.

Park po rekonštrukcii pôsobí príjemným dojmom, je pomerne dobre udržiavaný a je zaradený v kategórii významných a architektonicky i biologicky cenných parkových objektov. Jeho návšteva sľubuje pekný estetický zážitok.

Park pri zámku Bojnice.

Zámok v Bojniciach je ojedinelou stavbou upravenou v romantickom štýle 19. storočia. Základné hmotové prvky sú gotické, najväčšie stavebné úpravy uskutočnili Thurzovci v 16. storočí. Dnešný vzhľad najviac ovplyvnili Pálffyovci, najmä Ján Pálffy

radikálnou prestavbou, ktorá začala v roku 1889. Architekt Jozef Hubert pri prestavbe uplatnil vzory a prvky francúzskeho romantizmu. V zámku je v súčasnosti múzeum s expozíciou pôvodných nábytkov – interiérov, aj obrazáreň. Atraktivnosť areálu dotvára rozľahlý park, jaskyňa pod hradným bralom, známe kúpele a významná zoologická záhrada.

Pôvodný park pri zámku v Bojniciach zaberá veľkú rozlohu okolo zámku, územie terajšej zoologickej záhrady, kúpeľný areál a územie lesného parku, ako aj krajinotvorné porasty obory a blízkeho lesa. Veľkoryso koncipovaný areál veľkej krajinárskej hodnoty je v súčasnosti rozdrobený a iba z časti prístupný. Bezprostredné okolie zámku tvorí romantický prírodno-krajinársky park upravený výsadbami introdukovaných drevín z konca 19. storočia. Medzi drevinami vyniká známa bojnická lipa, ktorá napriek mnohým ochranným zásahom dnes iba žije. V blízkom okolí sú už vysadené mladé jedince z pôvodného stromu.

V parku je voda zastúpená vodnou priekopou pod zámkom, atraktívnym jazierkom v centre parku so štylizovanou drobnou architektrúrou a menšími jazierkami na území zoologickej záhrady. Chodníková sieť umožňuje navštíviť všetky miesta parku v okolí zámku vo veľmi členitom teréne. Centrálny park je kompozične prepojený so zeleňou námestia a má veľký urbanistický a krajinársky význam.

Park sa venoval starostlivosť i odborná údržba, čomu vďačíme za mnohé pekné partie, oddychové miesta a pomerne bohatý a atraktívny sortiment drevín. Sú tam jedince pekných kvitnúcich stromov a kríkov, aj pestro sfarbených kultivarov ihličnatých drevín. V poslednom období bolo niekoľko pokusov obnoviť park a zjednotiť jeho časti v duchu romantizujúcich úprav pôvodného parku okolo zámku. Park je potrebné rekonštruovať a zachrániť pre budúce generácie ako cennú kultúrnu hodnotu, ktorá umocňuje architektonickú a krajinársku hodnotu – súboru architektúry a kultivovaného prírodného prostredia. Počas bohatšej turistického sezóny je park vhodným miestom na oddych a relaxáciu.

Literatúra

1. Natália Režná a kolektív: Parky a záhrady. Kultúrne krásy Slovenska. Vydavateľstvo DAJAMA, Bratislava, 2010, 127 s. ISBN 978-80-89226-82-5
2. Ivan Tomaško: Historické parky a okrasné záhrady na Slovensku (História, lokalizácia, valorizácia, architektúra a spôsob obnovy). Vydavateľstvo VEDA, Bratislava, 2004, 160 s. ISBN 80-224-0797-6

Ako bojovať proti horúčavam

Aktuálne horúca téma hneď zrána, keď človek spotený z postele vstáva – ešte sa poriadne neprebral a už si s chuťou, z hĺbky duše na teplo zanedáva, keď prepotené pyžamo zo seba dole dáva a vlhkú plachtu narovnáva, potom pod osviežujúcu sprchu rýchlo letí a kvapky vody na tele víta, ako kvetinka zvädnutá po kvapkách rosy rozkvitá a myšlienky ospalé rozkmitá – hneď uvažuje ako dnešný deň horúci prežije a šálku vlažného čaju vypije-

Veľa by sa dalo písať o stručnom manuáli úspešného leňocha – veď v lete horúcom aj medveď by sa najradšej vyzliekol z kožucho. Horko – fažko v tomto teple človek čosi zrána dostane do brucha, žiada sa mu len veľké množstvo tekutiny a rýchlo sa skrýť do vody, nič v tomto teple radšej nenechávať na náhody...

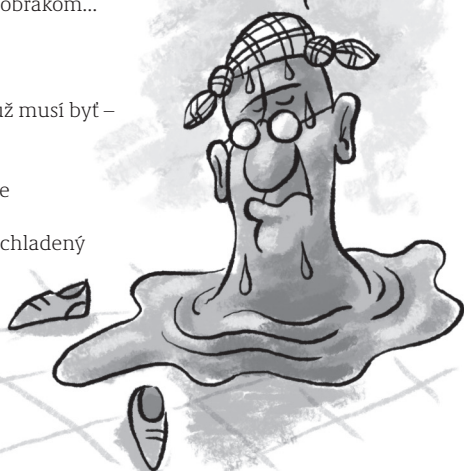
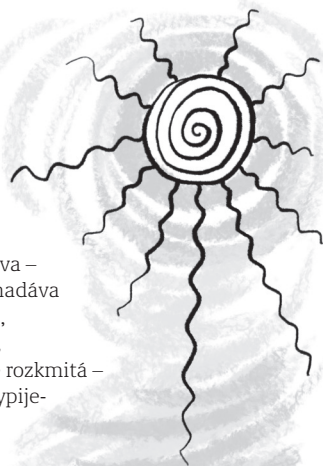
Čo ale, ak je auto žeravé, cesty prepchaté a treba klusať do práce, autobus je preplnený tak, že sa tam už takmer ani noha nevprace... Horúčava v dopravných prostriedkoch stúpa do závrtných výšok a musím obdivovať pokojnú tvár, úsmev a pokoj mníšok – ktoré v dlhých habitoch teplo prežívajú s pokojom – neviem si to dať do súvisu s inými ľuďmi a ich postojom, pretože odhadzujú takmer všetko zo svojho tela a ešte aj na tých malých čiastkach prekvapí vás diera... Sú to skrátka takzvané – „vetračky“ – modernej doby výdobytky a dajú sa využiť všetkých handier zbytky bez ujmy a bez podozrenia, že sa pobil alebo podelil o odev so žobrákom...

Tento návod ako horúčavy prežiť si treba prečítať aby si človek nemusel nič vyčítať:

Nuž – najlepším môj návod ,ako horúčavu prežiť keď už musí byť – je nápad do horúcej sauny sa rýchlo skrýť...

Tam je totiž teplejšie ako na uliciach v meste a po saune schladzovanie, je v horúčave príjemnejšie ako v zime to najhorúcejšie milovanie...

Potom pekne krásne saunou rozhriaty a následne schladený pokojne hľadím na uliciach na sporo odeté ženy...

Hviezdami zoslané

Hviezdy svietia na päť krajín
most dedičstva ja neutajím.

Dupot koní o sláve
s vierou a priateľstvom hľadáme.

Koč v ktorom sú správy
cvála s koňmi do Bratislavy.

Z Bratislavy cez Sibiu
ľudia sa tie správy dožívajú.

Je to veľká cesta, na nej viera
posolstvo pristálo meste Oradea.

Keď cibule plietli sa vo veniec
bežali kone cez Pukanec.

Horami voz v prachu videní
správy z miest, ženú sa na dediny.

Štampoch ich prijal v ráne
hviezdy nad nimi a kone vrané.

Prekrásne cesty až sa udivuješ
poštové správy v Targu Mureš.

Služby akých nie je častá chvíľa
20 rokov ubehlo magna via.

Prajem jej cesty schodné dni
cisársko – kráľovská cesta oživ sny.

V Nitre sláviš dve desiatky
vzývaš otcov, vzývaš matky.

Prológ: Nekonečné cesty ti želim ja
správy, čo cestujú z Prandofa.

Autor básne Daniel Híc – Dolnický

